

עניין: מצא אחרת נאה הימנה

חכם צבי סי' מה

שמעון דלא חשיב ליה גנאי אפילו לאחר עשייתו סבירא ליה דמפקיעין קדושתה, הא קודם שחיתתה אף שכבר היא קדושה וכבר התחילה מלכותה ממנו אף על פי כן מחליפין אותה באחרת נאה הימנה, כל שכן במדניק נרות של שעה שאין שם התחלת מלכות כלל שאם הביאו לו שמן זית שמחויב הוא למשוך ידו מהשעה ולהדליק בשמן זית⁽¹⁾.

ובתרומת הדשן סי' ל"ה פסק דכל שאין לחוש לשמאל יעצור זמן ברכת הלבנה יש להמתין עד מוצאי השבת משום מלכות מן המוצא, אף דקיימא לן בפרק כל התדיר [ונחם] דף ז"א ע"א דכל שהגיע זמנו הוא ליה כאלו שחוט לפניו, מכל מקום מעבירין המלכות מומן זה כדי לעשותה מן המוצא בזמן מאוחר, שהרי זמן ברכת הלבנה היא משיבת שם אורה ואף על פי כן ממשיכין ומסלקין אותה עד מוצאי השבת משום מלכות מן המוצא. וחזרנו שראיתי בספר חסידים [בסי' תתע"ט] שאם היתה יריעה כחובה בספר תורה בכתובה שאינה יפה ומלא אחר כך סופר אומן ולצלר מוצק שמלכות להחליף היריעה בנאה הימנה, ורואה אני הדברים קל וחומר⁽²⁾. ואין זה ענין למאי דאמרין בפרק כל התדיר דף פ"ט ע"ב דמעבדא אמרי הוואל והתחיל במתנות גומר, דשאינו התם הוואל והתחיל בעשיית המלכות ממנו אין לו לדחות מלכות זו בשביל מלכות אחרת, אבל לקיים המלכות עצמה מן המוצא פשיטא שמתחילין את שאינו מוצא ותופסין את המוצא, ומהאי טעמא גופיה אין ענין לכאן אותה צדיק דקדים ושחטין לשאינו תדיר מהו שיהא אחר ממנו דמנו דאיבעיא לן שם בדף ז"א ע"א.

שאלה, כדת מה לעשות במדניק נרות של שעה בכותל כדי להדליק למלכות נר חנוכה, ובעוד שהוא עסוק בכך הביאו לו שמן זית, אם ימשוך ידו מן הנרות של שעה וידליק בשמן זית שהוא מלכות מן המוצא או לא, לפי שראית בספר נדפס מחדש נקרא שבות יעקב [ח"א סי' ל"ז] שפסק שידליק בנרות של שעה מהראיות הכתובות שם.

עוד כתב בתשובה זו ואין לסתור דין זה מהא דאמרין מלא אחרת נאה הימנה, משום דהתם עדיין לא התחיל במלכות עכ"ל. כיון למה שכתב בפרק שני דבינה [ט"ז ע"א] מלא בזהמה נאה אומר זו לשבת מלא אחרת נאה הימנה מניח את השנייה ואוכל את הראשונה, ולכך דחא באומרנו שעדיין לא התחיל במלכות. ואשתמיטתיה תלמוד ערוך בפרק קמא דשבויות דף י"א ע"ב דמייתי התם ברייתא דתניא פרה נפדית על כל פסול שבה וכו' מלא אחרת נאה הימנה תיפדה שחטה על גבי מערכתה אין לה פדייה עולמית וכו', אי רבי שמעון אימא סיפא נשחטה כו' אין לה פדייה והתניא רבי שמעון אומר וכו' ואמר ריש לקיש אומר היה רבי שמעון פרה נפדית על גבי מערכתה וכו', ופירש"י אין לה פדייה עולמית מאחר שנעשה בהכשר גנאי הוא להוציאה לחולין, אומר היה רבי שמעון פרה נשחטה כהילכתה על גבי מערכתה נפדית אם מלא נאה הימנה ע"כ, הרי מוצא שאלו שכבר הקדישו הפרה קדושת הגוף מושכין ידיהם הימנה אם מלא אחרת נאה הימנה ומקיימין המלכות בשנייה לכולי עלמא, ואף לאחר שחיתתה ועשייתו היו מפקיעין קדושתה על ידי אחרת נאה אלא שהיה נראה לחכמים גנאי הדבר, ורבי

שבות יעקב ח"א סי' לו

אחד שדרכו להדליק נר חנוכה בשמן זית, ומדליק בכל פעם בשעה שתכלה רגל מן השוק, וכשבא להדליק ולא מצא שמן זית בביתו, והתחיל להכין עצמו עם נרות של שעה ותחב אותן במקום הראוי להם, ובתוך כך שרצה להדליק הביאו לו שמן זית, אי יסלק ידו מן הנרות של שעה וידליק בשמן זית שהוא מלכות מן המוצא, או נימא הוואל ואדחי אדחי, וכיון שכבר התחיל לא יפסיק.

תשובה, נראה לענ"ד כיון שכבר התחיל להכין להדליק בנרות של שעה יגמור המלכות. וקצת ראיה לזה מהא דאיתא

ואף שיש מקום לבעל דין לחלוק, מ"מ הא גדולה מזו מצינו דאפילו לדבר רשות אין מפסיקין, כדאיתא פ"ק דשבת דף ט' ע"ב במתניתא, לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל, ולא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין, ואם התחילו אין מפסיקין, כיון דכבר התחיל לא מטרחינן ליה להפסיק, אף על גב דאיכא חיוב ואקדומי מצוה, אפילו הכי אין מפסיקין. וכן מבואר גבי לולב כדאיתא פ"ג דסוכה דף ל"ח ע"א. ואין לסתור דין זה מהא דאמרין [שבועות יא ע"ב] מצא אחרת נאה הימנה, משום דהתם עדיין לא התחיל במלכות. וכן גבי האתרוג דאמרין [בבא קמא ט ע"ב] בהידור מצוה עד שליש במצוה, ג"כ מיירו שלא התחיל עדיין במצוה⁽¹⁴⁶⁾.

מ"מ הדין דין אמת וכמ"ש. [השיב עלי בתשובת מהר"צ [חכם צבי] סימן מ"ה, והשבת על כל דבריו בחלק ב' סימן ל"א⁽¹⁴⁷⁾.

שבות יעקב ח"ב סי' ל

ומ"ש עוד שם בתשובה שאשתמיט תלמוד ערוך בפ"ק דשבויות [יא ע"ב] גבי פרה אדומה מצא אחרת נאה הימנה נפדת, ובאמת לא נעלם מאתי מסקנת הש"ס שם שאני פרה דדמיה יקרים, ופרש"י משום הכי לב ב"ד מתנה עליהם, וא"כ ליכא למילף מינה במקום דליכא תנאי כלל⁽¹⁴⁸⁾.

חיד"א שער יוסף סי' ח

מינה במקום דליכא תנאי כלל עכ"ל. ולכאורה לא זכיתי להבין דבריו, דמאי אירא דלב ב"ד מתנה, הא אי אמרת דכל שהכין הדבר למצוה אע"ג דזומזין לו לעשות מצוה מן המוצא לא אמרינן קמא בטיל, אמאי הוצרכו להתנות מעיקרא ע"י, ופוק חזי מ"ש הריטב"א ז"ל בחי' כ"י וז"ל, והרי פרה דלא שכיח וכו',

לדחותה משום מצוה מ"ה. אמנם אנכי הרואה דס"ס הראיה במקומה, דהא דלב ב"ד מתנה אינו אלא לפדותה בלא מום, ומי תלה מה שמחליפים אותה בלב ב"ד מתנה, דכיון דכשהתחילו במצוה אין להם לדחות בשביל מצוה מ"ה, למה יתנו ב"ד על כך לפדותה אפילו התחילו במצוה, אמנם לקע"ד יש לדחות, דשאני פרה דהיתה מצוה חביבה ולא שכיחא והיו עושים בה מעלות יתירות כמבואר בהר"מ פ"ב מה' פרה, אמטו להכי גם בזה היו מדקדקים ואפי' התחילו לעסוק בה הח מהדרי אמצוה מ"ה, ואם מצאו נאה הימנה נפדית, והרי זו מעלה יתירה בפרה ואין למדין ממנה לשאר מצוות, תדע דהא הכא משמע דאפי' כשהתחילו לעסוק במצוה פודין אותה בנאה הימנה וכמ"ש מהר"ץ ז"ל, ואלו מסוגית פ"ק דיומא